

Ieži un minerāli Latvijā

Ieži veido Zemes garozu. Tie sastāv no viena vai vairākiem minerāliem. **Minerāli** ir noteiktas formas daļiņu savienojumi. Vairums minerālu ir cietas vielas. Minerāli var atšķirties pēc krāsas, daļiņu formas, spīduma, cietības. Ir ieži, kas sastāv no viena minerāla. Piemēram, kaļķakmens un krīts galvenokārt sastāv no minerāla kalcīta. Ir minerāli, kuri ietilpst daudzu iežu sastāvā, piemēram, kvarcs, vizla. Piemēram, granīts sastāv no trīs minerāliem – kvarca, vizlas un laukšpata.

Nogulumieži ļoti plānā kārtā atrodami Zemes garozas virsējā daļā. Latvijā izplatītākie nogulumieži ir smilts, grants, māls, kaļķakmens, dolomīts, ģipšakmens. Nogulumieži radušies, uzkrājoties un sablīvējoties sadrupušiem iežiem vai augu un dzīvnieku atliekām, kā arī no ūdeņiem, kuros izšķīduši dažādi sāļi.

Latvijā ir lieli **dolomīta** krājumi. Dolomītu jau no seniem laikiem izmanto būvniecībā. No tā ir celtas daudzas pilis un baznīcas. Mūsdienās dolomītu izmanto galvenokārt ceļu būvei nepieciešamo šķembu ražošanā, apdares materiāliem, kā arī būvkaļķiem un dolomītmiltiem augšņu kaļķošanai. Dolomīts atsedzas vairāku upju – Daugavas, Ogres, Ventas, Lielupes u. c. – krastos.

Māls ir Latvijā plaši izplatīts nogulumiezis. Tas ir ļoti plastisks iezis. Ja mālu samitrina, to var mīcīt. Taču, ja mālu apdedzina, tas kļūst ļoti ciets. Tāpēc no tā ražo ķieģeļus, traukus, vāzes u. c. keramikas izstrādājumus.

Smilts un grants ir visvairāk iegūtie derīgie izrakteņi Latvijā. Smilts un grants atšķiras ar graudu izmēriem, bet šajā jautājumā nav vienprātības. Viens no uzskatiem ir, ka smilts graudu izmēri ir 0,1–1 mm, bet grants izmēri – 1–10 mm. Smilti un granti galvenokārt izmanto ceļu būvē un remontā, dzelzceļu būvē, kā arī betona un javu izgatavošanā u. c.

Smilts iežus, kuros kvarca saturs pārsniedz 90 %, sauc par **kvarca smiltīm**. Galvenā šo smilšu pazīme ir to gaišā (balta, dzeltenīga) krāsa. Kvarca smiltis var izmantot stikla ražošanā un metalurģijā (veidņu ražošanai).

Kaļķakmens dabā tīrā veidā ir reti sastopams. Tīrs kaļķakmens ir balts vai gaiši pelēks. Tam var būt piejaukts dolomīts, kvarcs un māls. Latvijā kaļķakmens atradnes ir tikai Kurzemes dienvidu un dienvidrietumu daļā. To izmanto cementa ražošanā, var izmantot arī stikla, papīra, cukura rūpniecībā.

Ģipšakmens ir viens no vērtīgākajiem iežiem Latvijā. Visvairāk ģipšakmeni izmanto būvģipša ražošanā, tas nepieciešams apmetuma darbiem, cementa, grīdas un starpsienu paneļu ražošanā, medicīnas ģipša izgatavošanai.